

Probleme teoretice și practice ale interpretării normelor juridice

Boris NEGRU,
doctor în drept, profesor universitar,
Academia de Administrare Publică

*„Interpretarea nu constă decât în maximum de dreptate.
Scopul din urmă al interpretării este de a scoate
dreptatea și de aceea legile evoluează și
se schimbă mereu pe căi de multe ori aparent logice.
O interpretare care duce la nedreptate
nu este o interpretare bună, după cum o lege,
care duce la nedreptăți, nu este o lege bună”*
Mircea DJUVARA

SUMMARY

The legal rules, to achieve the purpose to which they were developed, must be respected, enforced or applied, that means translated into life. But to be made, legal rules must be known, understood by all subjects.

Understanding, knowledge of the proper meaning of the rule is imperatively required, especially in the enforcement of law. Enforcement body, the official person should clarify with all the precision the text of the legal norm and be convinced of the veracity variant of behavior prescribed by the legislator. This is done in the interpretation of the legal norms.

Interpretarea constituie o operație logico-rațională care, lămurind înțelesul exact și complet al dispozițiilor normative, oferă soluțiile juridice adecvate pentru diferitele situații cu care ne confruntăm.

Așadar, interpretarea este „operațiunea prin care se stabilește o legătură logică între dreptul astfel conceput și execuția lui, încercându-se să se deducă aceasta din urmă din cel dintâi”.¹

Din cele expuse mai sus, rezultă următoarele:

- a) interpretarea apare ca o etapă a procesului de aplicare a dreptului;
- b) scopul acestei operațiuni logice constă în a scoate în evidență voința legiuitorului materializată în norma juridică ce se aplică;
- c) subiectul care aplică norma juridică

urmează să se convingă că starea de fapt cu care el se confruntă se încadrează în ipoteza normei juridice ce se aplică.

Prin urmare, „operația logico-rațională de interpretare a legii se caracterizează prin finalitatea sa practică (asigurarea aplicării corecte a legii) și prin folosirea unor metode specifice, adecvate operațiunii de deslușire a înțelesului exact al legii”.²

Necesitatea interpretării e condiționată de următorii factori. În primul rând, norma juridică are un caracter general, impersonal, tipic și nu poate cuprinde toate situațiile posibile care apar în viață. Dar ea se aplică pentru anumite situații concrete. Deseori, este necesar de a răspunde la întrebarea: în ce măsură cazul concret dat este cuprins de norma juridică sau norma

juridică dată se referă sau nu și la cazul concret dat? Pentru a da răspuns la această întrebare, este necesar de a cunoaște norma juridică la justa sa valoare, de a ști precis ce a avut în vedere legiuitorul, ce scop a urmărit el, adoptând norma juridică dată.

În al doilea rând, orice normă juridică nu activează izolat, ci în cadrul unui sistem bine determinat, unde fiecare normă își are menirea sa. O normă poate fi înțeleasă mai bine numai dacă va fi privită în contextul general al normelor sistemului de drept, ramurii de drept, actului normativ dat. La înțelegerea adecvată a sensului normei juridice ne ajută și principiile dreptului (principiile generale, interramurale, ramurale).

În al treilea rând, adeseori interpretarea normelor dreptului se impune și de necesitatea de a înțelege terminologia, stilul folosit de legiuitor.

În fine, în procesul de aplicare a dreptului pot fi și cazuri de reglementări contradictorii, neclare, confuze. Pentru a ieși din asemenea situații, poate apărea necesitatea ca legiuitorul să facă unele precizări, concretizări.

Bineînțeles, ar fi ideal, dacă o lege ar fi scrisă pe înțelesul tuturor, dacă ea ar fi clară, limpede. După cum menționa Mircea Djuvara, „dacă legea este limpede, judecătorul nu are decât sarcina s-o aplice: *optima lex, qual minimum judici, optimus judex qui minimum sibi* - cea mai bună lege este aceea care lasă cât mai puțin la aprecierea judecătorului și cel mai bun judecător este acela care, în hotărârea pe care o dă, se întemeiază în așa fel pe lege, încât arbitrarul său să fie cât mai redus”.³

Referindu-ne la problema interpretării, am vrea să atragem atenția și la unele probleme ce țin de denumirea acestei instituții. Denumirea are ca punct de plecare precizarea elementelor ce urmează să fie interpretate. În funcție de aceasta, în literatura științifică sunt utilizate pe larg asemenea denumiri, cum ar fi „*interpretarea legii*”, „*interpretarea dreptului*”. Ambele expresii

sunt cunoscute demult, la acestea adăugându-se și o a treia denumire - „*interpretarea normelor juridice*”. Evident, că apare întrebarea: care din aceste denumiri este mai corectă?

La baza expresiei „*interpretarea legii*” stă, indiscutabil, izvorul dreptului. Dat fiind faptul că izvorul principal al dreptului este actul normativ, legea ocupând pe scara ierarhică primul loc, în practică se utilizează mai mult expresia „*interpretarea legii*”.

În acest caz cuvântul lege este utilizat în sensul său larg, avându-se în vedere atât legea propriu-zisă, cât și actele normative subordonate legii (ordonanțe, hotărâri, decrete etc.).

Esența „*interpretarea dreptului*” a fost utilizată inițial pentru a exprima interpretarea dreptului cutumiar și a dreptului creat de judecător, interpretare ce avea la bază ideea caracterului nelacunar al dreptului. Mai târziu, această expresie a început să fie folosită atât pentru dreptul scris, cât și pentru dreptul nescris. În prezent expresia „*interpretarea dreptului*” este folosită pentru a denumi activitatea de interpretare a dreptului creat de autoritățile publice.

În ultimul timp, întâlnim, de asemenea, expresia „*interpretarea normelor juridice*”.

În viziunea noastră, nu e cazul de a da prioritate unei sau altei expresii. Totul depinde în ce context e studiată problema interpretării, ca activitate de concretizare a conținutului real al materialului normativ juridic. Totuși o analiză a expresiilor utilizate în literatura juridică ne vorbește de faptul că prioritate se dă expresiei „*interpretarea normelor juridice*”. Acest lucru se face, probabil, din simplul considerent că norma juridică este celula de bază, elementul primar, piatra de temelie din care este constituit întregul zid normativ-juridic al unui stat. În ceea ce ne privește, la tratarea problemei interpretării vom utiliza, după caz, toate expresiile nominalizate.

Pe parcursul istoriei, problema interpretării dreptului a fost tratată în mod diferit.

Astfel, inițial a dominat principiul conform căruia „**nu poate interpreta legea decât cel ce a făcut-o**” (*ejus est interpretari legem cujus est condere*). Aplicarea acestui principiu e caracteristică îndeosebi regimurilor autoritare, despotice. În această concepție, judecătorul reprezintă un mecanism orb de aplicare a legii. Cu alte cuvinte, judecătorii nu sunt „decât gura care rostește cuvintele legii...”⁴ Concepția aceasta era cunoscută de pe timpurile lui Justinian, „a fost, mai ales, concepția lui Napoleon și a juriștilor care au interpretat Codul Napoleon. Ea este reprezentată în Franța prin așa-zisa școală a exegezei, școală care socotește că textele îmbrățișează toate împrejurările și trebuie, prin urmare, să se aplice în mod mecanic de judecător în fiecare speță.”⁵

Cele expuse scot în evidență ideea de la care pornește teoria exegetică despre care pomenește Mircea Djuvara: tot dreptul se găsește în lege și interpretul trebuie să caute soluția cazurilor neprevăzute de lege *tot în lege*. Această teorie se poate rezuma, după cum pe bună dreptate afirmă Alexandru Văllimărescu, „în două formule sugestive ale prof. Gény: *fetișismul legii scrise și abuzul abstracțiunilor logice*. De altfel, cele două caracteristici sunt strâns legate între ele. Într-adevăr, abuzul abstracțiunilor logice nu este decât o consecință a fetișismului legii scrise”⁶ La formarea acestei concepții a contribuit și faptul codificării, în general, și apariției Codului civil francez, în special. Or, „cum o remarcă Gény cu drept cuvânt și cum au crezut și autorii Codului civil, un cod este, pur și simplu, o operă de clasare și unificare, iar nu o operă de creare a dreptului. „On ne fait pas un Code, il se fait avec le temps”, zicea Portalis⁷ (un cod nu se face, el se creează cu timpul – *nota autorului*). Nici Napoleon nu admitea interpretarea normelor cuprinse în Codul Civil de la 1804. La apariția primelor comentarii făcute de juriști pe marginea Codului Civil, Napoleon ar fi spus: „Mon code est perdu!”, „Il n’y a plus de Code civil!” („Codul meu este pierdut!”, „Nu mai există Cod civil”).

Pe măsura dezvoltării societății, princi-

piul nominalizat mai sus e pus la îndoială. Ca urmare, interpretarea dreptului, completarea sau chiar modificarea normelor juridice pe această cale este argumentată. Astfel, de exemplu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în Germania, Ihering, condamnând școala istorică a lui Savigny, arată că dreptul este rezultatul unei lupte: „Un drept câștigat fără nicio silință stă pe aceeași linie cu copiii aduși de barză; ce a putut să aducă barza poate oricând răpi vulpea sau vulturul. Însă mama care și-a născut copilul nu lasă pe nimeni să i-l răpească și nici poporul drepturile și instituțiile cucerite prin muncă sângeroasă. Se poate spune tocmai că energia iubirii, cu care un popor se alipește de un drept al său și îl apără, este determinată de miza de osteneală și de eforturile care i-a costat. Nu simpla obișnuință, ci jertfa este în stare să făurească cea mai puternică legătură între un popor și dreptul său. Și dacă Dumnezeu vrea binele unui popor, nu-i *dăruiește* lucrul de care are nevoie, nici îi ușurează munca pentru a-l dobândi ci, dimpotrivă, tocmai i-o îngreuiază. În acest înțeles, nu șovăiesc să spun: lupta, pe care o reclamă dreptul ca să poată lua naștere, nu este un blestem, ci o binecuvântare.”⁸ După el, soluția problemelor juridice nu trebuie căutată în jocul unei logici a conceptelor, ci într-o conștientizare, înțelegere a scopurilor practice și a mijloacelor de realizare a dreptului în conformitate cu scopul propus. În aceeași ordine de idei, François Gény afirmă cu putere că dreptul nu înseamnă doar lege. În opera sa fundamentală „*Metode de interpretare și izvoare*, în dreptul privat pozitiv”, apărută în 1899, Gény menționează: „Oricâtă ascuțime i-am atribui, mintea omului nu e capabilă să cuprindă în întregul ei imaginea lumii în care se mișcă. Și această iremediabilă infirmitate este cu deosebire evidentă în domeniul juridic care, pentru a fi înțeles în totalitate, presupune să știm dinainte toate raporturile umane apte să dea naștere la conflicte de interese și aspirații ...”

Având în vedere insuficiențele voinței parlamentare în a exprima cu exactitate ce vrea, Gény afirmă: „Voința legislativă care n-a știut să devină conștientă de ea însăși, să se fixeze într-un țel precis, pentru a-l traduce prin actul autentic al legii, rămâne neavenită pentru interpret și nu poate fi luată în considerație în aplicarea dreptului pozitiv.... Trebuie să renunțăm, chiar și în regimul nostru actual, la codificare, să vedem în legea scrisă o sursă completă și suficientă de soluții juridice”.⁹

La ideea unei interpretări *libere* a dreptului, adică dincolo de norma scrisă, de norma juridică în general, ajung și reprezentanții doctrinelor sociologice.¹⁰ Unul dintre fondatorii veritabili ai sociologiei dreptului, Eugen Ehrlich, vizează orientarea sa spre realitatea socială a dreptului. Lui îi revine teza, potrivit căreia „centrul de gravitate a dreptului în epoca noastră, ca și în toate celelalte timpuri, nu trebuie să fie căutat nici în lege, nici în jurisprudență sau în doctrină, nici mai general, într-un sistem de reguli, ci în societatea însăși”.¹¹

O altă teorie, care se referă la problema interpretării, este teoria autonomiei textelor. Această teorie, elaborată de Pierre Pescatore, susține că textul legii reprezintă limitele împuternicirilor legiuitorului. Tot ceea ce este necesar dincolo de aceste limite, pentru a asigura aplicarea legii, revine organelor de aplicare a dreptului. Textul legii trebuie înțeles și interpretat în sine, fără referiri la elementele de interpretare extrinseci.¹²

Interpretarea are drept scop scoaterea în evidență a conținutului exact și complet al prevederilor normativ-juridice. Pentru a atinge acest scop, subiectul interpretativ recurge la anumite metode, mijloace, procedee, tehnici și principii. În această ordine de idei, prezintă un interes sporit problema principiilor interpretării.

Principiile interpretării pot fi privite ca ideile fundamentale, diriguitoare, călăuzitoare pe care se întemeiază cel care interpretează dreptul.

În viziunea profesorilor universitari Ion Dogaru, Dan Claudiu Dănișor, Gheorghe Dănișor, aceste principii sunt aplicabile tuturor domeniilor dreptului. La ele pot fi atribuite următoarele.

1. „*Tot ceea ce nu este prohibit este permis*”. Cu alte cuvinte, *se admite tot ceea ce legea nu interzice*. Acest principiu se pronunță în favoarea libertății de acțiune a individului. El este perfect aplicabil tuturor ramurilor de drept, inclusiv dreptului penal, care consideră infracțiuni doar acele fapte (acțiuni, inacțiuni), care sunt prevăzute de partea specială a Codului Penal. Rolul acestui principiu nu trebuie absolutizat și cel care interpretează dreptul va ține cont de acest lucru. De exemplu, acest principiu nu se răsfrânge asupra tuturor subiecților dreptului. Bunăoară, autoritățile publice sunt în drept să facă doar ceea ce rezultă din competența lor. Persoanele juridice cu scop nelucrative pot desfășura numai activitatea prevăzută de lege și de actul de constituire.

2. *Regula continuității interpretării*. E un principiu care se pronunță în favoarea stabilității sensului normei juridice, stabilității raporturilor juridice. Această regulă arată că interpretarea, odată stabilită într-un sens, nu trebuie prea ușor să fie modificată.

3. *Principiul efectului util*. Acest principiu pornește de la premisa că legiuitorul a edictat norme juridice aplicabile, care vor produce efecte juridice, utilitatea cărora nu poate fi contestată. Din aceste considerente prevederile normativ-juridice vor fi interpretate în scopul transunerii lor în viață.

4. *Controlul interpretării în raport cu rezultatul practic*. Acest principiu pornește de la premisa conform căreia, în cazul în care textul normei juridice permite mai multe interpretări, trebuie să evidențiem rezultatul practic la care ar duce fiecare din aceste interpretări. Cele absurde vor fi respinse și se va aplica varianta oportună.

5. *Dispozițiile generale nu derogă de la*

cele speciale (generalialia specialibus non derogant). Presupunând că unei situații i se pot aplica două norme, una fiind generală și alta specială unui caz dat, se va aplica norma specială.

6. *Trebuie să interpretăm totdeauna cu bun-simț*. Prin aceasta se înaintează cerința ca interpretul să facă, prin interpretare, să prevaleze sensul uzual asupra celui tehnic.¹³

Aproximativ aceleași principii de interpretare sunt nominalizate și de către profesorul Sofia Popescu și anume:

a) normele juridice trebuie să fie întotdeauna astfel interpretate, încât efectul lor să fie asigurat; este inadmisibilă interpretarea care ar anula efectul practic al normei;

b) tăcerea legii poate fi interpretată în favoarea libertății de acțiune; se admite tot ceea ce legea nu interzice;

c) trebuie să fie asigurată continuitatea în interpretare; în cazul în care s-a consolidat, s-a statornicit o anumită interpretare a legii, ea nu trebuie schimbată cu ușurință;

d) atunci când un text este susceptibil de mai multe interpretări, nu se poate reține interpretarea care ar conduce la rezultate inechitabile.¹⁴

Profesorul Gheorghe Mihai consideră că principii, care ar asigura întregimea rațională a interpretării, sunt:

- principiul unității între litera și spiritul legii, care are ca efect evitarea soluțiilor dogmatice, abuzul sau arbitrariul;

- principiul supremației voinței legiuitorului;

- principiul contextualizării;

- principiul evaluării;

- principiul corelării;

- principiul adecvării formei juridice la semnificația din conținut;

- principiul coerenței logice;

- principiul validității juridice.¹⁵

Legea este *expresia unei voințe inteligente*, cum se exprimă profesorul Gény. Deci în procesul interpretării, acesta va fi elementul fundamental. Interpretul se va interesa

nu atât de modalitățile de definitivare a acestei *voințe inteligente*, cât de sensul legii în fața unor cazuri prevăzute de ea. Acest sens nu poate fi găsit decât în voința legiuitorului, care și constituie obiectul interpretării.

În interpretarea legii distingem două cazuri:

a) legea a statuat și sensul ei este clar;

b) legea a statuat, însă sensul ei este îndoielnic.¹⁶

În doctrina tradițională s-a susținut că textele clare și precise trebuie să fie aplicate direct, că ele nu trebuie să fie interpretate. O asemenea abordare a problemei nu poate fi acceptată. Interpretarea este obligatorie în toate cazurile de aplicare a dreptului, ea fiind o etapă obligatorie și absolut necesară a acestui proces. Prin urmare, interpretarea nu trebuie privită ca o operațiune ocazională, ca una necesară doar în cazul imperfecțiunii legii. În acest sens, Laurent spunea: „Înseamnă să ne facem o falsă idee asupra interpretării crezând că nu trebuie să recurgem la ea decât atunci când legile sunt obscure sau insuficiente. Dacă ar fi fost așa, s-ar fi putut crede că imperfecțiunea legii face interpretarea necesară... Este suficient să reflectăm un moment la esența legilor, pentru a ne convinge că necesitatea interpretării rezultă mai puțin din obscuritatea sau insuficiența lor, decât din natura lor... Legiuitorul se găsește în imposibilitatea de a lua o decizie particulară pentru toate diferendele care se nasc între oameni; ce îi rămâne atunci de făcut? El trebuie să procedeze nu pe calea deciziilor particulare, ci pe calea deciziilor generale. Ceea ce înseamnă că el stabilește principiile pe care apoi judecătorul trebuie să le aplice contestațiilor ce sunt aduse în fața sa. Opera interpretului este această aplicare a unui principiu la un caz dat. Rezultă de aici că interpretarea este o necesitate permanentă, indiferent care ar fi perfecționările care s-ar aduce legislației. Principiile, oricât de bine formulate le-am

presupune, rămân întotdeauna abstracții. Când este vorba de a da viață lucrurilor abstracte, dificultățile sunt nenumărate. Revine științei interpretului să le rezolve”.¹⁷ Din cele spuse rezultă că interpretarea este inherentă oricărei norme juridice.

În legătură cu obiectul interpretării normelor juridice trebuie să precizăm că *sunt supuse interpretării toate cele trei elemente ale normelor: ipoteza, dispoziția, sancțiunea*.

Ipoteza normelor juridice este necesară de a fi interpretată pentru a cunoaște și a clarifica cu exactitate: căror categorii de subiecți de drept norma dată se adresează și care sunt condițiile, împrejurările sau faptele la care se referă prescripția acesteia. Anumite probleme e posibil să apară în cazul ipotezelor relativ determinate, în situația în care sunt prezentate împrejurările la care se aplică dispoziția, dar nu este prevăzut conținutul concret al acestor împrejurări (în caz de necesitate; orice persoană..., fiecare om... etc.). Interpretul va trebui să precizeze situațiile cărora nu li se aplică prevederile normei juridice, precum și găsirea situațiilor la care legea, deși nu face referiri exprese, pot fi soluționate potrivit prevederilor normei respective.

La fel, este necesară interpretarea dispoziției normei juridice. Interpretarea are ca obiect stabilirea drepturilor și obligațiilor ce revin persoanelor fizice sau juridice, stabilite în cadrul ipotezei normei juridice. Se va preciza, de asemenea, conduita concretă prescrisă de legiuitor subiecților: ce urmează de făcut sau, dimpotrivă, ce nu trebuie de făcut. Interpretul va constata cu exactitate modul de reglementare a conduitei prescrise (e vorba de un ordin, o poruncă, un comandament care se referă fie la săvârșirea unei acțiuni, fie la inacțiune sau e vorba de o posibilitate de a face sau de a nu face ceva); gradul și intensitatea incidenței, sfera de aplicare, forța juridică a normelor etc.

Interpretarea este necesară și în privința sancțiunii normei juridice. Interpretul va

preciza consecințele ce decurg din realizarea sau nerealizarea prescripțiilor normative, ce anume măsuri vor fi aduse la îndeplinire sub și prin autoritatea statului.

Astfel, prin interpretare se va constata cu exactitate câmpul de aplicare a normelor juridice în timp, în spațiu, asupra persoanelor.

Nu de puține ori interpretarea va stabili dacă o normă nouă a abrogat sau nu, total sau parțial, o normă mai veche.

Interpretarea dreptului cunoaște mai multe forme. Pentru a stabili formele (felurile, genurile) interpretării, se folosesc mai multe criterii: a) puterea obligatorie sau lipsa acesteia; b) metoda folosită pentru interpretarea normelor juridice; c) rezultatul la care se ajunge prin interpretare etc.

Formele interpretării în funcție de organul care o face.

Problemele principale care formează obiectul expunerii ce urmează sunt următoarele: 1. Cine sunt cei care interpretează normele juridice? 2. Care este autoritatea interpretării pe care ei o fac? 3. Cum urmează să utilizeze rezultatele interpretării cei care realizează normele juridice?

Interpretarea dreptului constituie o activitate la care participă diferite subiecte. În funcție de calitatea subiectului și, ca urmare a acestei calități, de forța sa juridică, interpretarea poate fi de două feluri: *oficială* și *neoficială*.

Această clasificare este cunoscută încă în doctrina Romei Antice și e răspândită pe larg în doctrina contemporană. Acest lucru se explică prin faptul că criteriile acestei clasificări au rămas aceleași: calitatea autorului interpretării.

1. *Interpretarea oficială* este interpretarea ce se înfăptuiește de un organ de stat în exercitarea atribuțiilor ce-i revin, potrivit legii. Ca regulă, organele care emit acte normative procedează uneori la interpretarea acestora prin acte interpretative. Atunci, această interpretare poartă denumirea de interpretare *autentică*.

Interpretarea oficială are forță juridică obligatorie. Actul de interpretare oficială se echivalează după forța juridică cu actul normativ supus interpretării.

Să analizăm, de exemplu, cine dispune de dreptul de a interpreta legea în Republica Moldova. Amintim că există trei categorii de legi: legi constituționale, legi organice și legi ordinare.

Conform Constituției, interpretarea oficială a Constituției și a legilor constituționale ține de competența exclusivă a Curții Constituționale (vezi prevederile de la litera b) a alineatului (1) a art. 135).

Interpretarea oficială a legilor organice și ordinare ține de competența Parlamentului (vezi prevederile literei c) a art. 66 al Constituției).

Curtea Constituțională, fiind unicul subiect cu dreptul de a interpreta legile constituționale, poate să interpreteze oficial și celelalte categorii de legi: organice și ordinare (conform argumentului: *a majori ad minus* - cine poate mai mult, poate și mai puțin).

Scopul interpretării Constituției de către Curtea Constituțională constă în următoarele. În primul rând, clarificarea sensului concret al normelor constituționale în vederea soluționării unor litigii concrete, iar în al doilea rând, găsirea modelului optim de abordare și soluționare a unor situații particulare prin aplicarea principiilor generale constituționale. O altă contribuție importantă a Curții Constituționale la interpretarea dreptului se prefigurează prin activitatea de control al constituționalității legilor. În această activitate Curtea Constituțională, utilizând principiile generale ale dreptului, ajută organelor juridice să interpreteze corect legile.¹⁸ Curtea Constituțională, în activitatea sa de interpretare, adoptă hotărâri. Hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate (vezi alineatul (2) al articolului 140 al Constituției). Atribuția de interpretare a Constituției de către Curtea Constituțională

este una fundamentală, căci soluționarea oricărui caz cere interpretarea normei sau normelor supuse controlului de constituționalitate în raport cu Constituția. Actele interpretative ale Curții Constituționale sunt considerate părți constitutive ale actelor supuse interpretării și au aceeași forță juridică ca și acestea, fiind obligatorii pentru toți subiecții dreptului.

Legile organice și legile ordinare pot fi interpretate și de către Parlamentul Republicii Moldova. Parlamentul va interpreta legile, în ansamblu, sau anumite părți ale acestora, prin adoptarea unor acte interpretative – *legi interpretative*. Legile interpretative nu vor genera noi norme juridice. Ele doar vor explica, tâlmăci acele prevederi normativ-juridice, care deja există în legile supuse interpretării, dar care nu sunt înțelese la justa lor valoare de către cei care urmează să le transpună în viață. În această ordine de idei, *Duguít* arată: „Nu trebuie ca legiuitorul, sub acoperirea că face o lege interpretativă, să edicteze o dispoziție nouă. Dacă ar face-o, caracterul interpretativ pe care el îl va da legii, va echivala cu o dispoziție prin care va atribui caracter retroactiv unei legi... Legiuitorul, care, sub o formă oarecare, dă efect retroactiv unei legi, edictează o dispoziție contrară dreptului superior. Puțin importă că legiuitorul, pentru a acoperi încălcarea dreptului pe care o comite, dă legii sale un caracter interpretativ. Este un act de ipocrizie care nu poate acoperi o violare flagrantă a dreptului. Legea retroactivă rămâne o lege contrară dreptului chiar când ea se prezintă sub forma legii interpretative”.¹⁹ Legile interpretative, prin urmare, nu modifică, ci doar completează conținutul deja existent al normelor juridice. Ele nu sunt legi noi. Ele sunt părți componente ale legilor în vigoare și vor avea aceeași forță juridică ca și acestea. Modalitatea de adoptare a legilor interpretative este echivalentă cu modalitatea de adoptare a legilor (organice, ordinare) supuse interpretării.

Interpretarea oficială poate fi atât generală cât și cazuală.

Generală este interpretarea, care îmbracă forma unor norme obligatorii cu caracter general.

Interpretarea cazuală este forma interpretării oficiale care se realizează cu prilejul soluționării de către organele competente a unor cazuri concrete.

2. *Interpretarea neoficială* este interpretarea făcută de subiecți ce nu dispun de dreptul de a interpreta oficial actul normativ. Interpretarea neoficială se face de către savanți, de către avocați, de către alți cetățeni etc. Fiind făcută de subiecți ce nu sunt purtători ai unei părți din puterea de stat, interpretarea neoficială nu are forța juridică obligatorie. Dar, în cazul în care soluțiile propuse conving organul cu drept de interpretare oficială de oportunitatea soluției date, interpretarea neoficială capătă o însemnătate foarte mare. În această ordine de idei, o însemnătate semnificativă o are interpretarea *doctrinală*.

Interpretarea doctrinară este cuprinsă, de obicei, în operele științifice, este mai sistematică, mai generalizantă decât interpretarea oficială. Făcută într-un climat de liberă cercetare științifică, interpretarea doctrinară este mai îndrăzneată, poate scoate în evidență anumite lacune, neajunsuri ale legislației în vigoare, poate face propuneri concrete de perfecționare și îmbunătățire calitativă a materialului normativ juridic. Interpretarea doctrinară promovează deseori idei noi în materie de drept, prin receptarea schimbărilor sociale și care trebuie să-și găsească reflectare în drept. Interpretarea doctrinară se bucură de autoritate științifică și nu oficială. Ea nu este obligatorie, ci facultativă.

În cazul interpretării neoficiale o importanță deosebită revine interpretării făcute de Curtea Supremă de Justiție. Fiind organul suprem instituit în vederea realizării justiției, Curtea Supremă de Justiție, împreună cu celelalte instanțe judecătorești,

urmărește aplicarea corectă și unitară a legilor pe întreg teritoriul statului. Conform Legii Republicii Moldova cu privire la Curtea Supremă de Justiție, Curtea Supremă generalizează practica judiciară, analizează statistica judiciară și dă explicații, din oficiu, în chestiunile de practică judiciară. În această ordine de idei, un rol important revine Plenului Curții Supreme de Justiție. Acesta intervine și adoptă decizii în cazurile necesității oferirii unor soluții pe probleme ce generează divergențe, explicații diverse pe una și aceeași problemă. Deși interpretările făcute de Plenul Curții Supreme de Justiție nu au un caracter obligatoriu, dată fiind independența judecătorilor, acestea contribuie la clarificarea și aplicarea uniformă a legilor de către toate instanțele judecătorești. În literatura juridică se afirmă, pe bună dreptate, că „deciziile Curții Supreme nu par să creeze noi norme de drept, mai degrabă le completează pe cele existente, în sensul îmbogățirii lor. Aceasta o face prin decelarea sensului real general al normei în vigoare, din insuficiențele naturale ale limbajului folosit de legiuitor... Dacă *exprimarea* unei norme de drept e confuză, permițând extragerea a două sau mai multe sensuri, deși ea nu are decât unul, realul, atunci decizia de îndrumare nu poate spune decât că acela (acesta) e sensul real, impunându-l prin o regulă generalizatoare”.²⁰

La fel de importantă e și interpretarea făcută de fiecare cetățean. Comportamentul adecvat al fiecăruia dintre noi e determinat și e influențat în mare măsură de interpretarea cotidiană a lumii normelor juridice.

Analiza procesului de interpretare a normelor juridice nu poate fi considerată completă dacă nu se va lua în considerație rezultatul acestui proces. Din punctul de vedere al rezultatelor interpretării normelor juridice, interpretarea poate fi: literală, extensivă și restrictivă.

Interpretarea *literală* e acea formă a interpretării în cadrul căreia ne convingem că conținutul normelor juridice coincide

întru totul cu textul în care sunt formulate. În acest caz, se spune că legea este limpede, clară. Organul de aplicare n-are decât sarcina s-o aplice, conform textului. Tendința legiuitorului e de a adopta anume asemenea norme juridice, acte normative.

Interpretarea *extensivă* e acea interpretare în cadrul căreia textului normei juridice i se atribuie un conținut mai larg, mai sporit comparativ cu cel ce rezultă din simpla lectură a lui. Cu alte cuvinte, textul normei juridice se extinde și asupra unor cazuri care nu se încadrează perfect în „litera lui”. Astfel, de exemplu, prevederea articolului 35 al Legii Republicii Moldova din 18 decembrie 1990 cu privire la poliție, conform căreia „pentru colaboratorii poliției se stabilește o reducere de cincizeci la sută a plății pentru spațiul locativ și pentru serviciile comunale, precum și pentru combustibil” se răsfrânge nu numai asupra colaboratorului poliției, ci și asupra membrilor familiei sale.

Interpretarea *restrictivă* are loc în cazul în care textului supus interpretării i se atribuie un conținut mai restrâns, mai mic decât cel ce rezultă din simpla lui lectură. Aceasta poate să se întâmple în cazurile în care lipsește o concordanță între cazurile de aplicare practică și cazurile ce au fost reflectate în textul actului normativ. De aici rezultă, că formularea textului legii este mai largă decât conținutul său real. Așa, de exemplu, prevederile Codului penal referitoare la răspunderea penală pentru încălcarea legislației muncii nu se referă la toți cetățenii, ci doar la persoanele oficiale.

La fel de importantă în materia interpretării o are și problema ce se referă la litera și spiritul legii, dreptul obiectiv este fixat în texte normative din care decurg prerogativele subiectului de drept concret, cunoscute cu numele de drepturi subiective, pe care, în condiții prevăzute, le poate exercita subiectul de drept concret. E firesc ca dreptul să urmărească derularea conduitei individuale și de grup în conformitate

cu modelele de comportament prescrise prin normele instituite, încadrarea acestora în perimetrul legalității și ordinii sociale. Acest proces implică comportamentul care corespunde *spiritului și literei legii*.

Spiritul legii scoate în evidență scopul, finalitatea avută în vedere de legiuitor când a reglementat comportamentul subiectului. După cum menționa Hegel, „terenul dreptului este în genere ce e *spiritual* și locul său mai apropiat și punctul său de plecare este *voința*, care este liberă, astfel încât liberarea constituie substanța și determinația lui; și sistemul dreptului este domeniul libertății înfăptuite, lumea spiritului produs din el însuși, ca o a doua natură”.²¹

Revine să determinăm dacă subiectul de drept poate face orice cu drepturile sale, subiective, având în vedere legea sub care se află în momentul alegerii libere a variantei de comportament. Această variantă nu poate rezulta în exclusivitate din bunul plac al subiectului. Ea rezultă din *litera legii*.

Litera legii ne obligă la interpretarea literală exactă a conținutului legii, a conținutului normei juridice. Acest comportament nu poate să nu se încadreze în cerința prevăzută de articolul 55 al Constituției Republicii Moldova („Exercitarea drepturilor și a libertăților”): „Orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora”. În acest sens normele juridice orientează, influențează și determină comportamentele subiecților de drept. De cele mai multe ori subiecții manifestă tendințe de adeziune la normele și valorile juridice promovate de societate, conformându-se acestora. Alteori însă normele juridice sunt nesocotite, neglijate, încălcate de subiecți. În aceste cazuri poate fi vorba de *abuzuri de drept și fraude la lege*.

În cazul *abuzului de drept*, drepturile, libertățile, competențele, atribuțiile conferite de normele juridice subiecților (cetățenilor, autorităților publice, persoanelor juridice etc.) nu sunt exercitate cu bună-cre-

dință, încălcându-se spiritul legii, intenția legiuitorului, finalitățile normelor juridice.

De exemplu, proprietarul unui teren dispune de anumite drepturi subiective. El urmează „să-și exercite drepturile și să-și execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri. Buna-credință se prezumă până la proba contrară” (Vezi alineatul (1) al articolului 9 al Codului Civil al Republicii Moldova). Proprietarul ar putea să transpună întocmai în viață prevederile legii, adică să se conducă în comportamentul său de spiritul și litera legii. Dar proprietarul ar putea face intolerabilă viața vecinilor săi, încălcând obligația de respect reciproc, instalând, de exemplu, o uzină care emite fum, de natură să afecteze, în mod serios recoltele de pe terenurile vecinilor. În asemenea caz, nu s-ar putea vorbi de folosirea dreptului, ci de *abuz de drept* și acest

abuz reprezintă temeiul răspunderii juridice pentru titularul dreptului subiectiv. Astfel, în baza alineatului (1) al articolului 379 al Codului Civil al Republicii Moldova, „proprietarul poate cere interzicerea ridicării sau exploatării unor construcții sau instalații despre care se poate afirma cu certitudine că prezența și utilizarea lor atentează în mod inadmisibil asupra terenului său”.

Frauda la lege prezintă o manevră ilegală făcută cu scopul de a evita intenționat aplicarea normelor juridice, care sunt în mod normal aplicabile, pentru a promova în mod ilegal unele interese, a ocoli anumite consecințe legale care nu convin, a profita de reglementări juridice mai favorabile prin diverse artificii nepermise de lege.²² De exemplu, în materia dreptului internațional înregistrarea unei nave sub pavilion străin cu scopul de a evita anumite norme referitoare la impozite.

NOTE

1. Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică), București, 1995, p. 282.
2. Ion Dogaru, Teoria generală a dreptului, Craiova, 1998, p. 226.
3. Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică), București, 1995, p. 283.
4. Charles, Montesquieu, Despre spiritul legilor. 1. București: Editura Științifică (1964), p. 203.
5. Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică), București, 1995, p. 283.
6. Alexandru Vălimărescu, Tratat de enciclopedia dreptului, București, 1999, p. 370.
7. Alexandru Vălimărescu, Tratat de enciclopedia dreptului, București, 1999, p. 371.
8. Citat după: Craiovan Ion, Doctrina juridică, București, Editura ALL BECK, 1999, 520 p., p. 277.
9. Citat după: Malaurie Philippe, Antologia gândirii juridice. Humanitas, București, 1997, 375 p., p. 316.
10. Vrabie Genoveva, Popescu Sofia, Teoria generală a dreptului, Editura „Ștefan Procopiu”, Iași, 1995, 188 p., pag. 67.
11. Citat după: Vlăduț Ion, Introducere în sociologia juridică, Editura Lumina Lex, București, 2000, 224 p., p. 47.
12. Popescu Sofia, Teoria generală a dreptului, București, Editura Lumina-Lex, 2000, 366 p., p. 283.
13. Dogaru Ion, Dănișor D. C., Dănișor Gheorghe, Teoria generală a dreptului. Curs de bază, Editura științifică, București, 1999, 466 p., p. 403-404.

14. Popescu Sofia, Teoria generală a dreptului, Editura „Ștefan Procopiu”, Iași, 1995, 188 p., p. 294.
15. Gheorghe C. Mihai, Fundamentele dreptului. Argumentare și interpretare în drept, București, 1999, p. 161.
16. Alexandru Vălimărescu, Tratat de enciclopedia dreptului, București, 1999, p. 355.
17. Citat după: Ion Dogaru, Dan Claudiu Dănișor, Gheorghe Dănișor, Teoria generală a dreptului, p. 379-380.
18. Vezi: Elena Aramă, Iuliana Savu, Controverse teoretice și practice ale interpretării dreptului (Studiu didactic), Chișinău, 2005, p. 128-130.
19. Duguit, Traité de droit constitutionnel, t. 2, Paris, 1928, p. 274-275.
20. Gheorghe C. Mihai, Radu I. Motică, Fundamentele dreptului. Teoria și filozofia dreptului, Editura ALL, București, 1997, 250 p., p. 115.
21. Citat după: Craiovan Ion, Doctrina juridică, București, Editura ALL BECK, 1999, 520 p., p. 209.
22. Ion Craiovan, Tratat elementar de teoria generală a dreptului, p. 282.

BIBLIOGRAFIE

1. Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică), București, 1995.
2. Ion Dogaru, Teoria generală a dreptului, Craiova, 1998.
3. Charles, Montesquieu, Despre spiritul legilor. 1. București: Editura Științifică (1964).
4. Alexandru Vălimărescu, Tratat de enciclopedia dreptului, București, 1999.
5. Craiovan Ion, Doctrina juridică, București, Editura ALL BECK, 1999, 520 p.
6. Malaurie Philippe, Antologia gândirii juridice. Humanitas, București, 1997, 375 p., p. 316.
7. Genoveva Vrabie, Sofia Popescu, Teoria generală a dreptului, Iași, 1995.
8. Vlăduț Ion, Introducere în sociologia juridică, Editura Lumina Lex, București, 2000, 224 p.
9. Sofia Popescu, Teoria generală a dreptului, București, 2000.
10. Ion Dogaru, Dan Claudiu Dănișor, Gheorghe Dănișor, Teoria generală a dreptului, București, 1999.
11. Gheorghe C. Mihai, Fundamentele dreptului. Argumentare și interpretare în drept, București, 1999.
12. Duguit, Traité de droit constitutionnel, t. 2, Paris, 1928.
13. Elena Aramă, Iuliana Savu, Controverse teoretice și aspecte practice ale interpretării dreptului (Studiu didactic), Chișinău, 2005.
14. Gheorghe C. Mihai, Radu I. Motică, Fundamentele dreptului. Teoria și filozofia dreptului, Editura ALL, București, 1997, 250 p.
15. Craiovan Ion, Tratat elementar de teoria generală a dreptului. București, Editura ALL BECK, 2001, 361 p.

Prezentat: 15 mai 2015.

E-mail: catedrateoria@mail.ru